

Vides aizsardzības prasību radītie riski nekustamā īpašuma īpašniekam

---

Rīgā 2017.gada 10.marts

Edgars Pastars, ZAB COBALT
Zvērināts advokāts

Šie īpašnieka riski lido, izaug no zemes vai rāpo.

-
- Dabas aizsardzības sistēma un ES dabas direktīvas
  - Attīstībai jūrā jauns interešu līdzsvarošanas mehānisms
  - Attīstības intereses un dabas intereses – prioritāte?
  - Teritorijas plānojums vēl neko negarantē
  - Zemesgrāmatā putnu un biotopu nav
  - Perspektīvas un garantijas īpašniekam

Vides galveno normatīvo aktu saraksts

- Dzīvotņu direktīva (92/43/EEK), Putnu direktīva (2009/147/EK), Atbildības direktīva (2004/35/EK)
- Vides aizsardzības likums
- Sugu un biotopu aizsardzības likums
- Likums «Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām» un attiecīgo teritoriju īpašie likumi un MK noteikumi
- Jūras vides aizsardzības un pārvaldības likums
- Neskaitāmi MK noteikumi, kuros paredzēti arī dažādi sugu un biotopu saraksti – īpaši aizsargājamie, prioritārie, nozīmīgie un tādi, kuriem piemēro īpašus aizsardzība pasākumus vai ierobežoti izmantojamie. Nepārskatāmi!

Īsumā MK noteikumi...

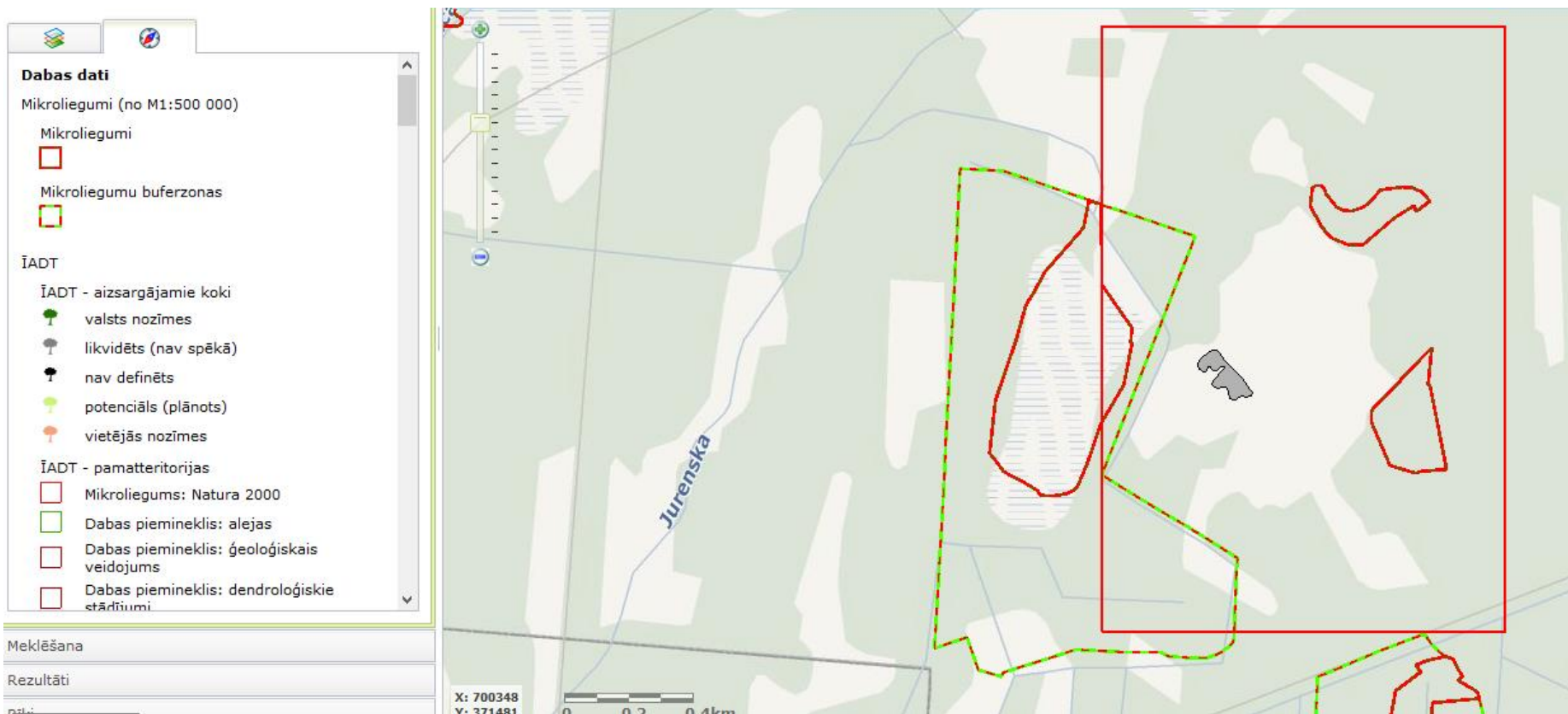
- Ministru kabineta 2000.gada 14.novembra noteikumi Nr. 396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”
- Ministru kabineta 2000.gada 5.decembra noteikumi Nr. 421 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”
- Ministru kabineta 2006.gada 21.februāra noteikumi Nr. 153 „Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu”
- Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumi Nr. 1019 „Noteikumi par 1973.gada Vašingtonas konvencijā par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām noteiktās atļaujas un sertifikāta izsniegšanas valsts nodevas apmēru, nodevas maksāšanas kārtību un atvieglojumiem”
- Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi Nr. 211 „Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā”
- Ministru kabineta 2007.gada 24.aprīļa noteikumi Nr. 281 „Noteikumi par preventīvajiem un sanācijas pasākumiem un kārtību, kādā novērtējams kaitējums videi un aprēķināmas preventīvo, neatliekamo un sanācijas pasākumu izmaksas”
- Ministru kabineta 2009.gada 15.septembra noteikumi Nr. 1055 „Noteikumi par to Eiropas Kopienā nozīmīgu dzīvnieku un augu sugu sarakstu, kurām nepieciešama aizsardzība, un to dzīvnieku un augu sugu individu sarakstu, kuru ieguvei savvaļā var piemērot ierobežotas izmantošanas nosacījumus”
- Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumi Nr. 267 „Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtība”
- Ministru kabineta 2010.gada 30.septembra noteikumi Nr. 925 „Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības”
- Ministru kabineta 2010.gada 21.decembra noteikumi Nr. 1165 „Kārtība, kādā izsniedz atļaujas nemedjamo sugu individu iegūšanai, ievieš Latvijās dabai neraksturīgas savvaļas sugas (introdukcija) un atjauno sugu populāciju dabā (reintrodukcija)”
- Ministru kabineta 2012.gada 18.decembra noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par mikrolegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikrolegumu un to buferzonu noteikšanu”
- Ministru kabineta 2013.gada 18.jūnija noteikumi Nr. 325 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu un īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu atjaunošanu mežā”
- Ministru kabineta 2014.gada 9.jūnija noteikumi Nr. 293 „Dabas datu pārvaldības sistēmas uzturēšanas, datu aktualizācijas un informācijas aprites kārtība”
- Ministru kabineta 2016.gada 7.jūnija noteikumi Nr. 353 „Kārtība, kādā zemes īpašniekiem vai lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedjamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, un minimālās aizsardzības pasākumu prasības postījumu novēršanai”
- Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumi Nr. 228 „Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība”
- Ministru kabineta 2012.gada 2.maija noteikumi Nr. 309 „Noteikumi par koku ciršanu ārpus meža”
- Ministru kabineta 2012.gada 18.decembra noteikumi Nr. 936 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”
- Ministru kabineta 2013.gada 5.marta noteikumi Nr. 123 „Noteikumi par parku un mežaparku izveidošanu mežā un to apsaimniekošanu”
- Ministru kabineta 2016.gada 6.septembra noteikumi Nr. 601 „Ķemeru nacionālā parka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”
- Ministru kabineta 2001.gada 8.maija noteikumi Nr. 188 „Saimnieciskās darbības rezultātā zivju resursiem nodarītā zaudējuma noteikšanas un kompensācijas kārtība”
- Ministru kabineta 2005.gada 28.jūnija noteikumi Nr. 466 „Kārtība, kādā nosaka un veic vides sakopšanas darbus, kas kompensē zivju resursiem nodarītos zaudējumus”
- Ministru kabineta 2015.gada 22.decembra noteikumi Nr. 800 „Makšķerēšanas, vēžošanas un zemūdens medību noteikumi”
- Ministru kabineta 2010.gada 21.decembra noteikumi Nr. 1165 „Kārtība, kādā izsniedz atļaujas nemedjamo sugu individu iegūšanai, ievieš Latvijās dabai neraksturīgas savvaļas sugas (introdukcija) un atjauno sugu populāciju dabā (reintrodukcija)”
- Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumi Nr. 1482 „Medības reglamentējošo normatīvo aktu pārkāpumu radīto zaudējumu un nelikumīgi iegūtās medības produkcijas vērtības atlīdzināšanas noteikumi”
- Ministru kabineta 2014.gada 22.jūlija noteikumi Nr. 421 „Medību noteikumi”
- Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi Nr. 213 „Noteikumi par kritērijiem, kurus izmanto, novērtējot īpaši aizsargājāmām sugām vai īpaši aizsargājamiem biotopiem nodarītā kaitējuma ietekmes būtiskumu”
- Ministru kabineta 2007.gada 24.aprīļa noteikumi Nr. 281 „Noteikumi par preventīvajiem un sanācijas pasākumiem un kārtību, kādā novērtējams kaitējums videi un aprēķināmas preventīvo, neatliekamo un sanācijas pasākumu izmaksas”
- Ministru kabineta 2007.gada 28.augusta noteikumi Nr. 568 „Kārtība, kādā noformējams administratīvā pārkāpuma protokols-paziņojums par mehānisko transportlīdzekļu pārvietošanās noteikumu pārkāpšanu ārpus autoceļiem Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes krasta kāpu aizsargjoslā, pludmalē vai īpaši aizsargājamā dabas teritorijā”
- Ministru kabineta 2008.gada 7.jūlija noteikumi Nr. 511 „Dabas pieminekļiem nodarītā kaitējuma novērtēšanas un sanācijas pasākumu izmaksu aprēķināšanas kārtība”
- Ministru kabineta 2008.gada 16.decembra noteikumi Nr. 1059 „Noteikumi par atbilstības novērtēšanas institūciju novērtēšanu, akreditāciju un uzraudzību”
- Ministru kabineta 2009.gada 17.februāra noteikumi Nr. 158 „Noteikumi par prasībām attiecībā uz vides monitoringu un tā veikšanas kārtību, piesārņojošo vielu reģistra izveidi un informācijas pieejamību sabiedrībai”
- Ministru kabineta 2009.gada 24.februāra noteikumi Nr. 175 „Noteikumi par nacionālajiem vides indikatoriem”
- Ministru kabineta 2004.gada 23.marta noteikumi Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”
- Ministru kabineta 2007.gada 9.oktobra noteikumi Nr. 689 „Noteikumi par valsts nodevu par paredzētās darbības ietekmes uz vidi sākotnējo izvērtējumu”
- Ministru kabineta 2011.gada 19.aprīļa noteikumi Nr. 300 „Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*)”
- Ministru kabineta 2015.gada 13.janvāra noteikumi Nr. 18 „Kārtība, kādā novērtē paredzētās darbības ietekmi uz vidi un akceptē paredzēto darbību”
- Ministru kabineta 2015.gada 27.janvāra noteikumi Nr. 30 „Kārtība, kādā Valsts vides dienests izdod tehniskos noteikumus paredzētajai darbībai”
- Ministru kabineta 2010.gada 23.novembra noteikumi Nr. 1071 „Prasības jūras vides stāvokļa novērtējumam, laba jūras vides stāvokļa noteikšanai un jūras vides mērķu izstrādei”

-
- Īpaši aizsargājamās teritorijas (rezervāti, dabas parki utt.)
  - Mikroliegumi (pārskata reti)
  - *Natura 2000* teritorijas, kuras nosaka iepriekšminētajos veidos saziņā ar Eiropas Komisiju
  - Papildus citi normatīvie akti par lauksaimniecību vai meža apsaimniekošanu, kuros ietvertas vides prasības, piemēram, attiecībā uz migrējošiem putniem, kuri «nolemj pieturēt uz jūsu zemes»
  - Būvniecības likumā noteiktā «būtiskā ietekme, kurai nav IVN»
  - Dabas vērtības aizsargā arī ārpus īpašām teritorijām (teorētiski)

- Teritorijas plānojums vēl negarantē tiesības izmantot īpašumu atbilstoši atļautajai izmantošanai.
- Valsts dabas aizsardzības sistēma ir nodalīta un tā ir prioritārāka. Parasti, bet ne visos gadījumos, tas ir atspoguļots teritorijas plānojumā. Piemēram, mikroliegumi vai atsevišķas īpaši aizsargājamās teritorijas var nebūt attēloti.
- Attīstītāju vērībai: kādreiz ir labāk panākt kompromisu teritorijas plānojumā, nekā par katru cenu uzvarēt plānošanas ietvaros, bet pazaudēt vēlāk, kad pēc vairākkārtīgiem pieprasījumiem tomēr nosaka mikroliegumu.

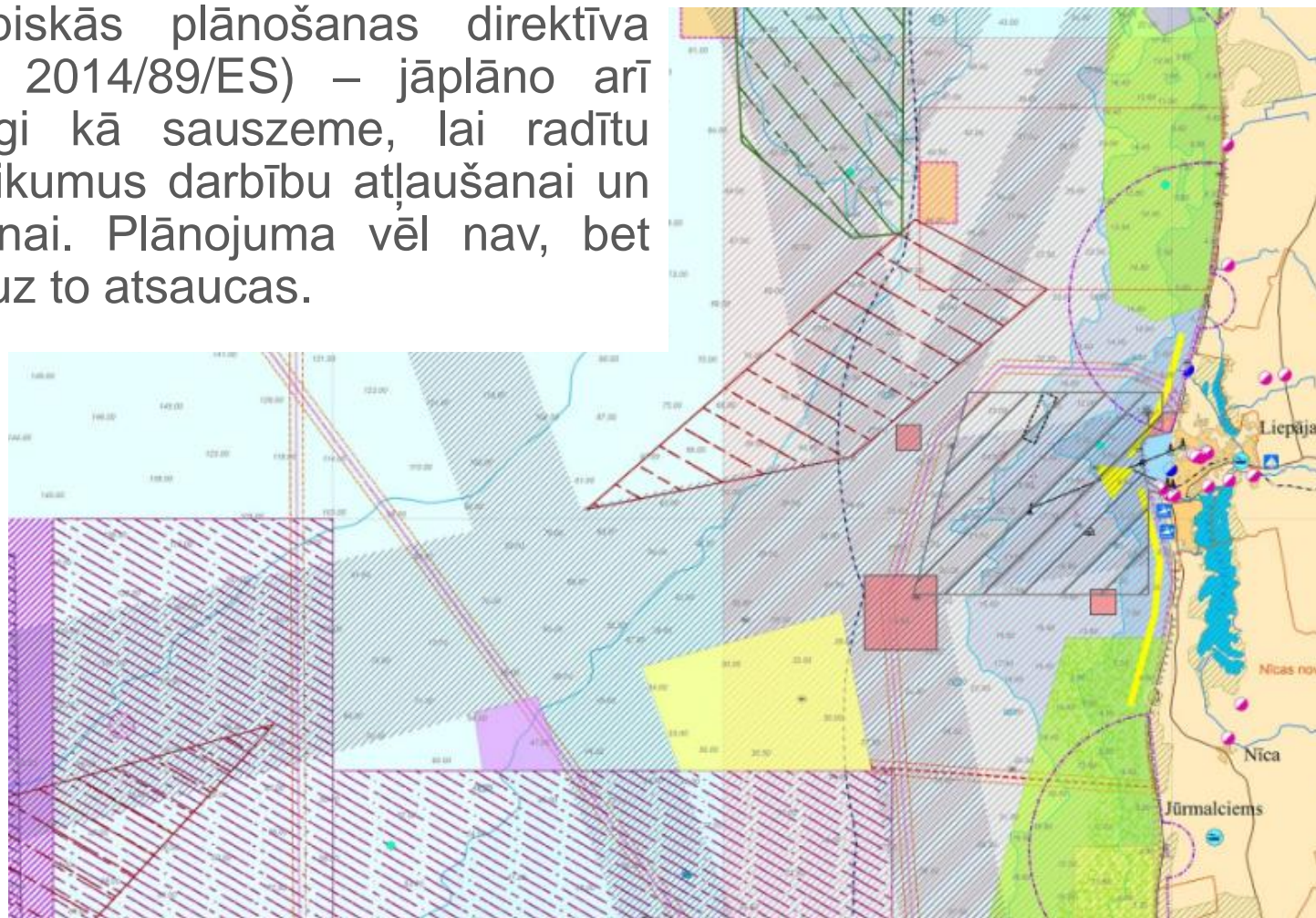
-
- Veicot padziļināto izpēti īpašuma iegādei, jāņem vērā, ka zemesgrāmatā nav norāžu par mikroliegumiem vai īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Tie ir jāmeklē citās valsts informācijas sistēmās (Ozols: publiskā pieeja nedod pilnu ainu).
  - Šobrīd veicam pētījumu, kura ietvaros esam paredzējuši piedāvāt ērtu mehānismu, lai zemesgrāmatā šāda informācija būtu.
  - Iebilst pret noteiktajiem ierobežojumiem ir ļoti grūti. Apstrīdēt tos pēc īpašuma iegūšanas – ļoti sarežģīti, jo īpaši aizsargājamo teritoriju gadījumos tie pārsvarā būs MK noteikumi (Satversmes tiesā).

Teritorijas plānojums jūrai

Jūras telpiskās plānošanas direktīva (Direktīvai 2014/89/ES) – jāplāno arī jūra, līdzīgi kā sauszeme, lai radītu priekšnoteikumus darbību atļaušanai un paredzēšanai. Plānojuma vēl nav, bet likumi jau uz to atsaucas.

- Ierobežojumus atceļ, ja ir zinātnisks pamatojums un dabas vērtība ir dabiskā ceļā iznīkusī (nevis ar palīdzēšanu). Ja putns aizlido, tas vēl nenozīmē, ka viņa dzīvotne nav jāaizsargā.
- *Natura 2000* teritorijas pārskata saziņā ar Eiropas Komisiju. Tās izveido ES nozīmīgām sugām un biotopiem (Dzīvotņu direktīvas I un II piel.).
- Lai arī Dzīvotņu direktīva to prasa, Latvijas normatīvie akti neparedz īpašniekam subjektīvas tiesības prasīt un noteiktā termiņā saņemt pārsūdzamu atbildi par teritorijas statusa grozīšanu vai vismaz pārskatāmu procedūru.
- Šobrīd arī nav mehānisma, lai noteiktu teritorijai pagaidu aizsardzību, kamēr notiek, piemēram, dabas aizsardzības plāna izstrāde. Ciršanas atļauju var izņemt tāpat un vairs nav ko aizsargāt.

-
- Šobrīd dabas aizsardzības plāni ir tikai rekomendējoši. Uz to pamata MK parasti izdod individuālus noteikumus. Plānu izstrādā un saskaņo garā procedūrā. Nereti MK noteikumi atšķiras no plāna.
  - Lai varētu operatīvāk reaģēt uz mainīgajiem apstākļiem zonējumā (arī atvieglot ierobežojumus), ir iecere noteikt, ka nevajag MK noteikumus, bet izmantotu vispārīgo administratīvo aktu.

Attīstība pret vides aizsardzību

- Īsā atbilde ir tāda, ka piemērojams ilgtspējīgas attīstības princips, interešu sabalansēšana.
- Latvijā atslēgas regulējums ir Vides aizsardzības likuma 1.panta 7.punkts, tomēr tas ir jāizprot atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 6.pantam, kas nosaka kritērijus un gradē.
- Proti, ja tiek izjaukta aizsargājamās teritorijas viengabalainība, projektu var attīstīt, ja ir būtiska sabiedrības attīstības interese un nav citu alternatīvu. Ja tās ir prioritārās sugas vai biotopi, tad rīcības brīvība ir vēl šaurāka – drošība un veselības aizsardzība. IVN procedūra.
- Vides aizsardzība uzvar biežāk!

Attīstība pret vides aizsardzību

- VAL 1.panta 7.punkts: Kaitējums īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem neietver iepriekš identificētu nelabvēlīgu ietekmi, kas radusies operatora profesionālās darbības dēļ, ja šo darbību nepārprotami atļāvusi attiecīgā iestāde saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likuma 14.pantu un likuma "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" 43.pantu vai saskaņā ar citiem vides aizsardzības jomu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem, ja nav konstatēta būtiska negatīva ietekme uz īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem.
- Kompensējoši pasākumi ir vajadzīgi, lai atjaunotu aizsargājamo vērtību (resurss pret resursu vai funkcija pret funkciju), ja tas vispār ir iespējams. Var būt tā, ka pat būvē kādas sugas putnam citu ligzdu, lai viņu pārmānītu citur.

-
- Sociālekonomiskas intereses – lai arī tās var ņemt vērā, jāsaprot, ka attīstības projekta īstenošanai jābūt vienīgajai alternatīvai, nevis tikai kompromisam.
  - Var tikt vērtēta paša aizsargājamā biotopa kvalitāte (MK not. 940 par mikroliegumiem). Praksē nav principiālas nozīmes tam, ka attiecīgā aizsargājamā vērtība ir plaši sastopama, kā arī tam, ka tur jau ir esoša infrastruktūra, kas ir «dabiskojusies».
  - Ja runājam par *Natura 2000*, var nepietikt tikai ar vienkāršiem pozitīviem ekonomiskajiem rādītājiem, ka būs vairāk darba vietu utt. Prasības ir augstākas.
  - Nav skaidras atbildes, kuru 6.panta daļu attiecina uz putniem, tomēr, ja tas ir putns, uz kuru attiecas Putnu direktīvas 4.pants, tad drīzāk, ka tiks piemēroti visstingrākie nosacījumi.

-
- Virkne mehānismu dažādos līmeņos (meža jomā, lauksaimniecībā).
  - Vispārīgajā gadījumā regulēts likumā «Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās».
  - Zemes atpirkšana tikai stingra režīma zonā.
  - ES fondu vai valsts līdzekļi.
  - Summas nozīmīgas, ja nekas nav bijis plānots (personas pat prasa lielāku teritoriju un stingrākā režīmā).

-
- Izvēlas pieredzējušus konsultantus vides jautājumos, tai skaitā juridiskos konsultantus. Ignorēt iebildumus un pretenzijas nav tālredzīgi, jāiemācās ar tām strādāt.
  - Sugu un biotopu eksperti tiek sertificēti. Lieli uzņēmumi veido pastāvīgu sadarbību – zini, ar ko rēķināties un rēķinies ar profesionalitāti.
  - Mēģina pielāgot saimniecisko darbību, kā to dara arī daudzi vēja parki (noteiktos laikos nestrādā).
  - Plaši vērtējuma jēdzieni – būtiski, nozīmīgi, sabiedrības intereses.
  - Vadies pēc EK vadlīnijām un ES Tiesas prakses, lai saprastu vājos un stipros punktus.
  - Apzinies, ka ir riski. Uz saprātīgu kompensāciju neceri. Zemes atpirkšana ir tikai ļoti būtisku ierobežojumu gadījumos.

Edgars Pastars
Zvērināts advokāts

Mob. +371 2921 3847

Tālr. +371 6720 1827

edgars.pastars@cobalt.legal

www.cobalt.legal

C Ō B A L T

www.cobalt.legal

Igaunija
Kawe Plaza, Pärnu mnt 15
10141 Tallina
Tel. +372 6651 888
tallinn@cobalt.legal

Latvija
Valdemāra 20
LV-1010 Rīga
Tel. +371 6724 0689
riga@cobalt.legal

Lietuva
Lvovo 25
LT-09320 Viļņa
Tel. +370 5250 0800
vilnius@cobalt.legal

Baltkrievija
Pobediteley ave. 100-207
220020 Minska
Tel. +375 17 336 0093
minsk@cobalt.legal